

čovječanstvo. Isti proces diobe treba suzdržavati i zapriječiti njegov daljni razvitak, a vratiti se treba vremenima jedne i jedine kršćanske Crkve«.

S naše katoličke strane izjavljujemo: Ovo je jedino moguće, ako se direkte i pravoslavni i protestanti i sve sekte kršćanske opet pridruže papi, toj Kristovoj ustanovi. Drugog puta nema. Svi će drugi pokusi uroditi razočaranje i gubitkom energija i vremena; sve je drugo Sizifov posao i muka.

Umni je Stollberg zgodno označio cijelo pitanje unije ovako: »Jednu lopatu dublje«! To znači vratiti se prošlosti, kada smo bili svi jedno pod vodstvom rimskoga biskupa. Norveška je spisateljica (koja živi i lani je dobila Nobelovu nagradu za svoje romane) Sigrid Undset proučavala srednji vijek, pa je na temelju proučavanja napustila protestantizam i prešla u našu katoličku Crkvu. Slično je ponajbolji engleski još živi publicista Chersteton istraživao socijalni upliv protestantizma i naše Crkve i to ga navelo, da upozna i Božju ustanovu, papinstvo, pa pređe u našu Crkvu. Nema drugog puta, ako želimo izbjeći Sizifov trud i muku!

3. Zaključak.

Josip je pravedni sanjao, kako je s braćom vezao snoplje u polju i domala snopovi njegove braće idahu uokolo i kljanjahu se njegovom snoplju (Gen. 37, 7). Uzalud su ga braća mrzila, čak prodala u daleki Egipat i mislili, da ga je zauvijek nestalo ispred njihova lica. Ipak su mu se morali napokon i pokloniti i priznati ga svojim spasom i gospodarom. Tako je teško boriti se s Božjim odredbama i ustanovama. I Saulu je doviknuo Krist: »Teško ti je protiv bodila praćati se!« (Djela apost. 9, 5). Nema druge: ili ćeš se raspasti kao Marcijonovo djelo ili se pokloniti rimskome papi, kao namjesniku Kristovu. Trećega nema!

STRINDBERG I KATOLICIZAM.

Strindberg je doduše 14 godina stariji od mene, ali je ipak prema strukturi skroz pripadao mojoj generaciji. Ova je imala cilj: Do zadnje konsekvencije provesti otpad od Boga i obožavanje samoga sebe. Naš je duhovni miraz bio prirodni nagon za nečim, što je stalno i trajno; mi se nijesmo mogli zadovoljiti s polovičnošću naših preda. I odlučno smo to doživjeli, da zbiljnost nije stalna, nije nigdje održiva, da zbilja mora tekar nastati, jer kako veli Strindberg, »zbilji manjka svaka realnost«. Tko je to po prvi put upoznao, taj mora birati. On se mora ili jedamput zauvijek u tome snaći, da je osuđen na realnost i — rezignacija će ga učiniti budistom ma koje vrsti; ili će pomoću nutarnjeg iskustva kakogod doći do sigurnosti, da je Sin Božji bio na zemlji, bio propet te je

ostao među ljudima u presv. Otajstvu, da u svojoj Crkvi zbilju realizira. Tko ne može podnijeti, da bude osuđen na nerealnost, nego hoće da sudjeluje u realizaciji istine, dobrote i ljepote, taj će postati katolikom. Da se Strindberg u svojoj nutarnjosti odlučio i postao katolikom, i ako se još nije bio nazvao katolikom, to dokazuje neprijeporno Karlo Moehlig u djelu »Strindbergs Weltanschauung«. Njemu je pri tome vazda pomogla kao i meni sigurnost čuvstva o dobru i zlu. Ja sam kroz cijeli niz godina imao najjaču sklonost k zlu, ali nijesam ni čas zamijenio zlo s dobrim ili da sam priznao za dobro, što je zlo, ili da sam si umišljao, e sam s onu stranu dobra i zla; nikada nijesam ni za tren pristao uz Macbethove vještice: »Fair is foul and foul is fair« (lijepo je ružno a ružno je lijepo). I Dostojevski hvali ruski narod, koji ma kako duboko katkada padne, ipak »nikada nije svojega grijeha držao za dobro, niti će ikada željeti da drži za dobro«. Eto to je bila i moja i Strindbergova snaga. To je bila snaga mlade generacije. Ona se podala svim opačinama, i one su je zaslužnile. No ta se generacija, kako reče Strindberg u »Pijanstvu«, nije nikada sprijateljila s tim opačinama. Ako uz ovo navedemo još jednu Strindbergovu rečenicu »Bezvjerac vjeruje u sve, što je krivo«, to smo našli motiv njegova obraćenja kao i mojega. Satanizam, koji razlikuje dobro od zla pa ipak zlo odabere, te bezvjerstvo, koje ima srčanosti da ništa ne vjeruje, mogli su nam biti pogibeljni, pa su zamamljivali neko doba i mene i njega. Ipak smo bili toliko pametni, te nijesmo zamijenili dobra sa zlim, niti smo ih skupa zamazali, niti smo mogli prihvatiti ono bezvjerje, na koje se čovjek ne može osloniti i koje dovodi do praznovjerja i neistine. To je u prvom redu stvar razuma. Ne znam zašto je Strindberg propustio i nije se javno nazvao katolikom. On se spremao da stupi u našu (rimokatoličku) Crkvu; htio je da stupi i u redovništvo, da postane Benediktincem, pače Kartuzijancem. On je sobom nosio medalje, poznavao je blagu moć bogoslovljene vode i ljubio je krunicu. Ljepota ga je brevijara i snaga psalama zanosila. Čitam upravo sada psalam u današnjoj misi, u kojoj se nalaze versī tog psalma; ponovno čitam taj psalam u krasnom izdanju beuronskog Patra Atanzija Millera (Ecclesia orans od opata Dr. Ildenfonsa Herwegena, peti svezak, Herderova naklada u Freiburgu 1923) i moram se više puta pitati, kako ima toliko ljudi, pa i katolika, koji zanemaruju ovaj izvor duhovne snage, zapta naše volje i duševne miline. Strindberg je iz navedene knjige često i često crpao pouzdanje, rasvjetljenje i napredak u nutarnjem životu. I on je imao u svojoj mladosti ono nepouzdanje u dogme, koje je značajno za našu generaciju; i on je rastao u onom groteskom pretjerivanju »činjenica«, iskustva, dok i on razmišljajući nije upoznao, da se i mišljenje temelji na dogmama, da uopće ne mogu početi misliti, ako se ne uzdam u ispravnost svojih umnih moći, a to je pouzdanje, koje se

temelji na dogmi. Dva puta dva je stoga četiri, jer sam prisiljen da tako vjerujem, a da li ovoj mojoj nutarnjoj nuždi odgovara i istina »u sebi«, ne mogu znati, jer sam nesposoban,*) da prelomim lanac svoje nutarnje nužde. Cogito, ergo sum, ali da li sam upravo ja, koji misli, ili što je to, što u meni misli, što mene shvaća, o svemu tome mogu da odlučim tekar onda kada priznadem dogmu. I vjera u ovu dogmu, da mi osigura moj svijet, mora biti nesnosljiva, jer kad bi i nešto snosljiva bila, kad bi sumnjala, je li stablo, koje vidim svojim očima, uistinu postoji ili možda ne nego da ga moje oči zamijenjuju, onda prestaje svaka mogućnost da se krećem između pojava, svaka mogućnost da tu budem. Mi živimo samo od dogmi, pa smo u dogmama svagdašnjeg života tako intolerantni, kako to Crkva nije nikada bila. I Strindberg je kasnije upoznao, da uopće samo vjernik može imati neku intoleranciju spoenu s ljubavlju. »Bezvjerska je nesnosljivost pogana puno gora nego li i jedan Odium theologicum; ona nam otimlje i službu i štovanje i kruh« veli on nekom zgodom. Čudnovato mi je, strašno mi je, što svoje najjače nutarnje doživljaje nalazim eto i kod Strindberga: i na nj je moćno djelovao Hüysman svojim djelima »La-bàs« i »En route«; i on mnogo zahvaljuje Swedenborgu, koga sam uzoznao po Balzacovu »Seraphita«. Tu sam našao sve rečenice: »Le royaume du ciel est le royaume des motifs (Nebesko je kraljevstvo kraljevstvo motiva)«. »Les effets terrestres étant liés à leurs causes celestes font que tout y est correspondant et significatif (Ako činjenice zemaljske spojimo s njihovim nebeskim uzrocima, onda nam je sve shvatljivo i značajno)«. »L'homme est le moyen d'union entre le naturel et le spirituel (Čovjek je nešto između naravnog i duhovnog)«. Bistrije se ne može označiti položaj katolika na zemlji. Tu sam prviput upoznao kraljevstvo Božje na zemlji, shvatio sam silno značenje Crkve naše. To je bilo u veljači g. 1915., i toga dana ne ću nikada zaboraviti.

Ja sam siguran, da je Skakespeare bio katolik. Isto misli i Strindberg. On piše, da je Shakespeare bio »pobožni katolički vjernik«, i da je morao takovim i ostati. U tragičnim prizorima kao i u svojoj veselosti ostaje on kod dubokog, potpunog, katoličkog shvaćanja. »Bunu« može samo katolik čuti.

A o Goetheu piše Strindberg ovo: »Ne znam, gdje ću naći poganina, ako ne u nekim neskladnim stihovima, koji udaraju na svećenike«. I na drugom mjestu veli: »Faust iz prvog dijela, u kome se bori s Bogom i izlazi kao Saul pobjednik, postaje u drugom dijelu svladani Pavao. To je moj Goethe«. Strindberg shvaća sa-

*) H. Bahr. piše ovako i neopažajući da je pod utjecajem modernog skepticizma. Kriterijološki dogmatizam uzima kao početak mudrovanja neke istine, ali ne kao da u njih vjeruje a priori, nego jer ih drži najevidentnijim.

svim u katoličkom smilu istočni grijeh. On vjeruje u istočni grijeh. »Rodio sam se zle savjesti. To možemo protumačiti samo onda, ako se zbilja nešto nepoznata«. Da je Strindberg ženijalan psiholog, pokazuje i ova rečenica, u kojoj ukratko prikazuje djelovanje istočnog grijeha: »Nitko ne će da podnese, svatko hoće da odgovori na nepravdu«. Katolik prekida taj učinak istočnog grijeha, on odgovara à rebours te ne odgovara na nepravdu nego je drugima oduzima i na se stavlja pomoću pokore za druge; sam hoće da trpi za druge i iztražuje tuđe uvrede, da tuđoj krivici zadovolji. » Bol spaljuje duševni gad« veli Strindberg i spoznaje preduboki smisao katoličkog vladanja: svojom draže volje od drugih preuzetom bolju zadovoljavati za tuđe grijehe i spaljivati gad svijeta. Najjače je to u naše doba prikazao Huysman: »Ensroute« opisuje svetu žeđu da zadovolji za tuđe grijehe svojom, željno traženom i ustrpljivo podnesenom bolju. Ta žeđa ne samo da trpi za grijehe, nego hoće da ih ubuduće spriječi (non plus a purger les fautes d' autrui. mais à les prevenir, à les empêcher d' êtres commises). A kako taj zakon substitucije (cette loi de la substitution) pravi čudesa, to Strindberg regbi Strindberškom primjenom zove samostane »les paratoneres de la société« (munjovodima, koji demonske iskre od društva odvođe na se). Hermann Bahr (Beč).

DA LI SE ČOVJEK RAZVIO IZ ŽIVOTINJE?

Dragutin Frank D. I. nedavno je objelodanio kod Herdera svoje novije djelo »Philosophia naturalis« (str. 366). Tu je on iznio nekoliko dokaza, koji su originalni i vrlo zanimivi za gornji naslov te se nalaze na str. 344-366., pa evo da o tome izvijestimo svoje čitatelje. O. Frank je profesor u Pullachu kraj Münchena. Doslje je skupa radio s o. Wasmannom, pisao je prirodoslovne članke u »Stimmen der Zeit«; napisao je posebno djelo o descenciji (The theory of Evolution in the light of facts, 1913).

A. Čovjek nije oduvijek na zemlji, pa mora da je jednom počeo bivovati. I filozofi i puk o tom početku imaju svoja mnijenja. Moderni pristaše evolucije uključuju i čovjeka u verigu: Čovjek se razvio od životinje. Je li to istinito? Jedni pristaše evolucije vele, da se čovjek u svemu razvio od životinje; drugi to protežu samo na čovječje tijelo. Prvi dakako misle, da nema nikakve razlike između životinje i čovjeka, te ili materijalistički svode umno djelovanje na općenito djelovanje ili (sensiste) barem na sensitive moći ili na racionalne moći, koje su zajedničke (u raznom stepenu) svim organizmima (psihobiolozi).

No čovjek kao naravno biće ne potječe od životinje niti evolucijom niti preinakom. Ne prvo, jer je na svijetu jedino čovjek racionalno biće i po tome ne može da poteče od neracionalnog bića (životinje). Čovjek naime ima takovih čina, koji pretpostavljaju nešto supstancijalno racionalnog, što je ne samo kvantita-